

Uitgangspunten

Met deze handreiking biedt de Werkgroep uitgangspunten voor kindvriendelijke en veilige asielopvang. Deze richtlijnen zijn bedoeld voor organisaties en instanties die betrokken zijn bij de opvang van kinderen, zoals gemeenten, het COA en andere relevante instellingen. De handreiking geeft concrete handvatten om het welzijn van kinderen in de asielopvang te waarborgen en dit in de praktijk te realiseren.

De Werkgroep Kind in azc is opgericht in 2010 en zet zich al 15 jaar in voor de rechten en het welzijn van kinderen in de asielopvang. De werkgroep is een coalitie van Defence for Children Nederland, Save the Children, De Vrolijkheid, VluchtelingenWerk Nederland, INLIA Foundations en UNHCR. Samen zetten wij ons in om de asielopvang voor kinderen in lijn te brengen met de eisen van het VN-Kinderrechtenverdrag en blijven we streven naar verdere verbeteringen.

Kindvriendelijke en veilige asielopvang

Voor kinderen die in Nederland asiel aanvragen zijn onderstaande vier basisbeginselen uit het VN-Kinderrechtenverdrag van groot belang:

1. Discriminatieverbod (art. 2 IVRK)

De rechten die in het Verdrag zijn vastgelegd gelden voor alle kinderen, zonder onderscheid. Voor kinderen in de asielopvang is het extra belangrijk om dit te benadrukken, aangezien ook zij recht hebben op zorg, onderwijs en begeleiding, net als alle andere kinderen in Nederland.

2. Het belang van het kind moet bij elke beslissing centraal staan (art. 3 IVRK)

Bij het inrichten van opvangvoorzieningen dient het belang van het kind altijd centraal te staan. Dit houdt in dat alle besluiten en maatregelen gericht moeten zijn op het bevorderen van het welzijn van het kind. Het is de verantwoordelijkheid van de overheid en de uitvoerende instanties om de belangen van het kind te herkennen en te beschermen, rekening houdend met hun leeftijd, culturele en persoonlijke achtergrond.

3. Het recht op ontwikkeling (art. 6 IVRK)

Een kindvriendelijke opvang is van wezenlijk belang voor het welzijn en de ontwikkeling van het kind. Onvoldoende begeleiding, gebrek aan toegang tot onderwijs en zorg, het ontbreken van privacy, de vele overplaatsingen en de dreiging van uitzetting zijn schadelijk voor de ontwikkeling van het kind.

4. Het recht om gehoord te worden (art. 12 IVRK)

Het is belangrijk dat richtlijnen en maatregelen ervoor zorgen dat het opvangproces kindvriendelijk is. Dit houdt in dat procedures toegankelijk en veilig zijn voor kinderen, dat de fysieke omgeving aan hun behoeften voldoet, dat personeel gekwalificeerd is om met kinderen te werken en dat kinderrechten in alle aspecten van de uitvoering worden gewaarborgd om verdere schade te voorkomen.

Deze vier basisprincipes vormen de leidraad voor verdere uitwerking in deze handreiking, waarbij de nadruk ligt op het belang van een kindvriendelijke en veilige asielopvang. De handreiking is tevens gebaseerd op Europese normen, zoals de Opvangrichtlijn en de EASO-richtlijnen, die onder andere verwijzen naar toegang tot onderwijs, beoordeling van specifieke opvangbehoeften van kwetsbare groepen en overwegingen met betrekking tot niet-begeleide minderjarigen (amv).

Onderstaande uitgangspunten hebben betrekking op zowel de situatie van kinderen in gezinnen als op die van niet-begeleide minderjarigen.

1. Ontvangst van kinderen in Nederland: voorzie in kindspecifieke behoeften

- a. Geef prioriteit aan kinderen, zorg dat hun kwetsbaarheid wordt erkend en dat de kindspecifieke behoeften in het brede asielproces niet over het hoofd worden gezien.
- b. Zorg ervoor dat de omstandigheden in de opvangfaciliteiten waar de kinderen, met of zonder hun gezinnen, aankomen en verblijven, passend en kindvriendelijk zijn. Veranker voorwaarden voor kindvriendelijke en veilige opvang in het kwaliteitskader waar een opvanglocatie aan moet voldoen en maak daarbij gebruik van deze uitgangspunten.
- c. Wijs vaste contactpersonen voor kinderen aan, zodat het kind zoveel mogelijk interactie heeft met dezelfde personen waardoor ook consistentie en continuïteit in het contact wordt behouden.
- d. Kinderen mogen niet van familieleden gescheiden worden en broers en zussen moeten bij elkaar blijven, tenzij dit niet in het belang van het kind is.
- e. Zorg voor een spoedige en zorgvuldige kwetsbaarheidsscreening van kinderen bij aankomst om vroegtijdig signalen van mogelijke risico's of problemen te identificeren. Deze screening kan inzicht geven in de fysieke, psychologische en sociale omstandigheden van het kind, zodat er op tijd passende hulp en ondersteuning geboden kan worden.
- f. Zorg dat alle kinderen toegang hebben tot fysieke en mentale gezondheidszorg. Gevluchte kinderen hebben recht op zorg die specifiek op hen is afgestemd en deze kinderen moeten in beeld blijven bij de relevante zorginstanties, zodat de toegang tot zorg gewaarborgd blijft.

2. Een veilige, vaste leefomgeving voor kinderen: structuur, steun en stabiliteit

- a. Zet in op stabiele, structurele en het liefst kleinschalige opvang, gelegen in woonwijken.
- b. Plaats geen kinderen in (tijdelijke) noodopvang. Zorg dat kinderen snel kunnen doorstromen naar reguliere opvanglocaties. Dit geldt met name voor kinderen die in grootschalige sporthallen en tenten verblijven; het is van groot belang voor hun sociale en fysieke veiligheid dat zij hier niet of zo kort mogelijk verblijven.

- c. Zet in op bestendig verblijf op één locatie en voorkom en/of beperk overplaatsingen tot een minimum. Om de continuïteit van de zorg en het onderwijs te waarborgen en ontwikkelingsschade bij kinderen te voorkomen, hebben zij een veilige en vaste plek nodig waar zij langere tijd kunnen verblijven. Structuur, steun en en stabiliteit vormen de basis.
- d. Maak het mogelijk dat kinderen met familie in Nederland bij hen kunnen logeren als zij dat wensen, op basis van een administratieve plaatsing (met COA-vergoeding, zorgregeling en meldplicht zodat ze in beeld blijven voor de procedure) of door gebruik te maken van de logeerregeling.
- e. Zorg dat kinderen met een status kunnen doorstromen naar zelfstandige huisvesting, liefst in dezelfde gemeente/omgeving waar ze zijn opgevangen, waardoor ze hun sociale netwerk, school en eventueel zorgtraject kunnen behouden.

3. Zorgvuldige administratie en registratie van bewoners, inclusief identificatie van specifieke behoeften

- a. Zorg dat er bij de registratie van alle bewoners aandacht is voor eventuele kwetsbaarheden binnen het gezin of van een individueel kind.
- b. Geef expliciet aandacht aan niet-begeleide minderjarigen en minderjarigen die komen met een niet-gezagdragend familielid en verwijs hen door naar de juiste instanties, zoals stichting Nidos.
- c. Breng zo snel mogelijk in kaart welke (psycho-sociale en/of medische) behoeften kinderen hebben.
- d. Zorg dat de informatie voor de administratie en registratie van alle kinderen op een kindvriendelijke en begrijpelijke manier gebeurt.

4. Leefomstandigheden aangepast aan de belangen en de veiligheid van kinderen

- a. Laat gezinnen bij elkaar in een afsluitbare woon/slaapruimte verblijven; zorg voor aparte douche- en toiletfaciliteiten voor kinderen en gezinnen.
- b. Breng in kaart welke voorzieningen en activiteiten nodig zijn om te voldoen aan een veilige en kindvriendelijke leefomgeving en zorg dat deze voorzieningen en activiteiten structureel aanwezig zijn.
- c. Zorg voor stabiele wifi-verbinding, zodat kinderen kunnen bellen met familieleden elders, toegang hebben tot informatie en effectief onderwijs kunnen volgen.
- d. Bied bewoners leefgeld en organiseer eigen kookgelegenheden voor hen, zodat het gezin en/of niet-begeleide minderjarigen niet volledig afhankelijk zijn van het voedsel dat in de asielopvang wordt aangeboden. Kinderen eten aantoonbaar slecht in noodopvanglocaties waar geen kookfaciliteiten zijn.
- f. Verzeker dat op elke locatie met kinderen een Contactpersoon Kind (CPK) aanwezig is die zich actief inzet voor en toezicht houdt op het welzijn en de veiligheid van de kinderen in de opvang.

5. Veiligheid van kinderen staat voorop, wordt gemonitord en is goed in beeld

- a. Monitor zorgvuldig of de veiligheid van bewoners gewaarborgd is. Gebrek aan privacy leidt tot een onveilig gevoel en onveilige situaties en veroorzaakt stress bij zowel ouders als kinderen.
- b. Bied persoonlijke begeleiding, heb daarbij ook oog voor de kinderen binnen een gezin en voorzie tevens in de mogelijkheid om de welzijnssituatie van het kind te monitoren en risico's, zoals stress, verwaarlozing of uitbuiting vroegtijdig te herkennen.
- c. Zorg voor deskundige aanspreekpunten specifiek voor kinderen, die fysiek aanwezig zijn op alle opvanglocaties.
- d. Zorg voor toezicht, ook 's nachts op het terrein en ook in de toilet- en douchegebouwen.
- e. Zorg voor afsluitbare, aparte en schone toilet- en douchegelegenheden.
- f. Veranker cultuur-sensitieve en trauma-sensitieve begeleiding in zowel het onderwijs als de woonbegeleiding.
- g. Bied doorlopend scholing aan personeel over signalering van psychische problemen zoals verward, teruggetrokken gedrag, etc. bij kinderen in de asielopvang.
- h. Stel een aandachtsfunctionaris van de Meldcode kindermishandeling en huiselijk geweld aan, met als taak het signaleren van mensenhandel en uitbuiting.
- i. Geef bijzondere aandacht aan niet-begeleide minderjarigen. Deze kinderen, die zonder familie reizen, zijn extra kwetsbaar. Het is belangrijk dat zij goed in beeld zijn bij de juiste instanties, zodat hun kwetsbaarheden en behoeften duidelijk worden en zij de opvang als een veilige plek ervaren. Een goede samenwerking tussen stichting Nidos, het COA, contractpartners van het Nidos en betrokken scholen is daarbij noodzakelijk.
- j. Voorkom het overplaatsen van niet-begeleide minderjarigen naar reguliere opvanglocaties voor hun 18de levensjaar.
- k. Heb bijzondere aandacht voor begeleide minderjarigen (bama). Deze kinderen worden begeleid door een niet-gezagdragend familielid. Het is belangrijk dat deze begeleide kinderen goed in beeld zijn, zodat hun kwetsbaarheden bekend zijn en er adequate begeleiding en ondersteuning is.
- l. Zorg ervoor dat onbevoegde derden de opvanglocatie niet kunnen betreden zonder voorafgaande toestemming van zowel het kind als de opvanglocatie

6. Begrijpelijke informatie voor kinderen en duidelijkheid over de asielpcedure

- a. Zorg voor kindvriendelijke informatievoorziening over de asielpcedure, het leven in Nederland, onderwijs en de mogelijke toekomst. Het is belangrijk dat kinderen begrijpen waar zij aan toe zijn. Zorg dat deze informatie op een kindvriendelijke en

bij de leeftijd passende manier wordt aangeboden en in een taal die zij beheersen. Ook voor kinderen in gezinnen is het belangrijk dat zij begrijpen in welke situatie zij zich bevinden.

- b. Besteed in de asielpcedure specifiek aandacht aan het kindvriendelijk horen van kinderen en het signaleren van zelfstandige asielmotieven van meegereisde kinderen en kinderen boven de 15 jaar. Maak hierbij gebruik van een kindvriendelijke toolkit en/of stripboeken die hiervoor beschikbaar zijn.
- c. Zorg voor een spreekuur/voorlichting speciaal voor kinderen.
- d. Zorg voor toegang tot tolken en voorkom dat kinderen zelf worden ingezet als tolk.

7. Snelle toegang tot regulier onderwijs, bij voorkeur buiten de (nood)opvanglocatie

- a. Zorg dat kinderen zo snel mogelijk naar (peuterspeel)school kunnen gaan, bij voorkeur buiten de opvanglocatie en op een reguliere school. Deelname aan het reguliere onderwijsstelsel verkleint leerachterstanden, geeft kinderen een veilige leeromgeving, zorgt voor sociaal contact met andere kinderen, heeft een positieve invloed op de mentale gezondheid en leidt tot meer participatie in de samenleving en vergroot de sociale acceptatie.
- b. Zorg dat kinderen alleen geplaatst worden op locaties als daar toegang tot onderwijs gewaarborgd is. Kinderen die verblijven in noodopvanglocaties moeten ten onrechte vaak weken tot maanden wachten om toegang tot onderwijs te krijgen.
- c. Indien kinderen nieuwkomersonderwijs volgen is het belangrijk dat zij zo snel mogelijk doorstromen naar passend regulier onderwijs.
- d. Investeer in scholen en leerkrachten om cultuur- en traumasensitieve psychosociale ondersteuning voor kinderen in de klas toegankelijk en laagdrempelig te maken, zowel op scholen voor nieuwkomers als reguliere scholen.
- e. Zorg voor aparte ruimten op de opvanglocaties met computers waar kinderen hun huiswerk kunnen maken en zich terug kunnen trekken.

8. Spoedige toegang tot de juiste medische en psychische zorg

- a. Zorg dat er op elke opvanglocatie toegang is tot jeugdgezondheidszorg (JGZ), ook in verband met toegang tot startvaccinaties en eventuele traumaverwerking.
- b. Doe een uitgebreide medische screening, met oog voor zowel de fysieke als de psychische gezondheid, toegespitst op kinderen (en plaats kinderen en ouders in een andere opvang als dat vanwege kwetsbaarheid nodig is).
- c. Zorg dat GZA structureel aanwezig is zodat actuele medische en mentale zorgvragen beantwoord worden en stel specialistische tweedelijns zorg en jeugdhulptrajecten niet uit.

- d. Zorg voor een goed aanbod aan psychosociale ondersteuning en zorg, bijvoorbeeld door collectieve activiteiten (zoals KunstLab, TeamUp, MindPower).
- e. Voor kinderen die met het gezin in de opvang verblijven, is het belangrijk dat de ouders/verzorgers actief betrokken worden. Zij moeten goed op de hoogte zijn van het zorgstelsel en de beschikbare zorg voor hun kinderen.
- f. Versterk de ouders, het gezin en kind door opvoedondersteuning te bieden, met aandacht voor culturele achtergronden.
- g. Maak gebruik van de inzet van zorgprofessionals met een specifieke culturele c.q. vluchtachtergrond, sleutelpersonen, om uitleg te geven over het zorgstelsel in Nederland, en een culturele vertaalslag te kunnen maken bij begeleiding en behandeling.

9. Versterk de veerkracht door activiteiten voor kinderen

- a. Investeer in een structureel activiteitenaanbod gericht op het versterken van veerkracht. Zorg voor voldoende en structurele financiering om deze activiteiten structureel aan te bieden.
- b. Faciliteer (leeftijdseigen) activiteiten voor kinderen zoals sport, spel, kunst, creativiteit ter bescherming van het psychosociaal welzijn; samen met landelijke organisaties zoals KunstLab, TeamUp, Time4You en met lokale organisaties (o.a. sportverenigingen) uit de buurt.
- c. Geef omwonenden, zelforganisaties en andere betrokkenen veel ruimte om activiteiten op te zetten. Betrek kinderen uit de asielopvang direct bij de organisatie van activiteiten.
- d. Zorg voor voldoende recreatie- en speelruimtes voor kinderen waar zij ongehinderd en veilig kunnen spelen. Zorg ook voor een veilige en schone ruimte voor kleine kinderen om in rond te kruipen, zodat zij niet in hun motorische ontwikkeling worden gehinderd.
- e. Creëer fysieke veilige ruimten in opvanglocaties waar kinderen kunnen samenkomen, contacten leggen, ideeën en zorgen delen en hun stem kunnen laten horen. Dit draagt bij aan het gevoel van veiligheid en emotionele stabiliteit.
- f. Betrek bewoners en ook kinderen vanaf het begin bij het reilen en zeilen in de opvang (bijvoorbeeld via een bewonersraad en jeugd/kinderraden). Daarnaast is het zinvol om goed in kaart te blijven brengen wat de behoeften en mogelijke feedback van kinderen is in relatie tot de asielopvang. Dit kan bijvoorbeeld met focusgroepdiscussies worden gepeild.
- g. Stel gemeenten in staat te leren van elkaars praktijkervaringen, waaronder activiteiten, programma's, interventies en samenwerkingsverbanden op het gebied van vrijetijdsbesteding van kinderen in de opvang. Bijvoorbeeld via een landelijk platform of dashboard.

10. Plaats kinderen niet in vreemdelingen-detentie of vrijheidsbeperkende locaties

- a. Detentie, zelfs voor een korte periode, is zeer schadelijk voor kinderen. Procedures moeten gericht zijn op het voorkomen dat kinderen tijd doorbrengen in detentieachtige omstandigheden, zoals vrijheidsbeperkende locaties.
- b. Vermijd het plaatsen van kinderen, ook zij die afkomstig zijn uit veilige landen of met een Dublinclaim, in vrijheidsbeperkende locaties. Plaatsing in dergelijke locaties, of in vreemdelingendetentie dient voor zowel de korte als lange termijn te worden voorkomen.
- c. Kinderen mogen niet in detentie worden geplaatst vanwege immigratieredenen. In situaties waar er detentiegonden gelden voor kinderen, moeten alternatieven voor detentie eerst worden overwogen.

11. Betrek zoveel mogelijk betrokken maatschappelijke organisaties

- a. Betrek naast het COA en de betreffende gemeente vooral ook bij de asielopvang betrokken maatschappelijke organisaties, kinderrechten- en vluchtelingen(zelf)organisaties en ook gezondheidszorg-, onderwijs-, lokale welzijnsorganisaties in een vroeg stadium bij het voorbereiden van het openen van een nieuwe opvanglocatie. Door tijdig de ervaringen, inzichten en plannen te delen en te bundelen, kunnen bovenstaande uitgangspunten voor kindvriendelijke en veilige asielopvang daadwerkelijk in de praktijk worden gebracht.
- b. Faciliteer lokale initiatieven voor kinderen in opvanglocaties die ontstaan vanuit de gemeenschap.

© Werkgroep Kind in azc - maart 2025
info@kind-in-azc.nl | www.kind-in-azc.nl